

Het interesseert me geen ene je-weet-wel – Minimaliserende strategieën in het hedendaagse Nederlandse Nederlands

Margot VAN DEN HEEDE & Peter LAUWERS

Abstract

This paper focuses on minimizing strategies in present-day Netherlandic Dutch. The minimizing construction under investigation consists of (1) an element of negation (*geen*); (2) a predicate and (3) a minimizer, a noun that denotes a small quantity and that is used to reinforce sentential negation (e.g. *geen woord begrijpen* ‘to understand not a word’). First, we situate the minimizing construction in relation to other, pragmatic minimizing strategies. Then, we provide a semantic typology of the minimizers in our dataset. Moreover, we give an overview of the different strategies that are available to extend the slot of the minimizer, such as analogical and context-based extensions. This shows the productivity (in terms of lexical scope) of the minimizing construction.

1. INLEIDING¹

In het Nederlandse Nederlands zijn er heel wat intensiverende zelfstandige naamwoorden te vinden die verwijzen naar een minimale hoeveelheid en de negatie van de zin versterken: *Het kan me geen bal schelen*, *Het interesseert me geen zier* of *Ik verdien er geen cent aan*. *Bal*, *zier* en *cent* worden in navolging van Bolinger (1972: 121-122) ‘minimizers’ of ‘minimaliseerders’ genoemd. Hoeksema (2002a: 2) omschrijft minimaliseerders als uitdrukkingen die “worden gebruikt om een ontkenning stelliger te maken”. Welke woorden precies als minimaliseerder gebruikt kunnen worden is conventioneel bepaald. Zo hoeft een minimaliseerder niet per se te verwijzen naar het absolute minimum. *Minuut* kan bijvoorbeeld als minimaliseerder gebruikt worden, hoewel *seconde* een nog kleinere tijdsaanduiding is.

Zoals Hoeksema (2002a: 7) beschrijft, zijn minimaliseerders een voorbeeld van negatief-polaire uitdrukkingen en kunnen zij “alleen ingezet [...] worden in omgevingen die *scale reversal*, (schaalomkering) teweeg brengen, zoals het bereik van negatie, conditionele zinnen, e.d.”. Enkele mogelijkheden worden hieronder geïllustreerd:

¹ Dit onderzoek is deel van een groter project rond *Language Productivity at Work*, gefinancierd door het Bijzonder Onderzoeksfonds voor Geconcerteerde Onderzoeksacties (BOF – GOA) van de Universiteit Gent (BOFGOA2019000501). We houden er ook aan Dirk Pijpops en de twee anonieme lezers te danken voor hun waardevolle opmerkingen, die ons toelieten een aantal zaken scherper te stellen.

- (1) *Een koude sanering vond plaats, waarbij niemand ook maar ene zier leek te geven om die boeren.* (nlTenTen14)
- (2) *Bij sommige pagina's is het bereik juist enorm toegenomen zonder ook maar 1 cent uit te geven aan advertenties.* (nlTenTen14)
- (3) *Over de 50+ fietsers die rijkelijk de fietspaden bezetten wordt nooit een woord gerept.* (nlTenTen14)
- (4) *Ik heb me tot nu toe geen seconde verveeld.* (nlTenTen14)

Wij focussen in ons onderzoek op één bepaalde context (of constructie), namelijk het gebruik van minimaliseerders² volgend op *geen* (cf. zin 4), waarbij de groep *geen* + N slaat op het predicaat of op een van zijn argumenten, met inbegrip van het onderwerp³. Vanuit het standpunt van de constructiegrammatica, waar we in dit artikel verder niet op ingaan, kunnen we een onderscheid maken tussen de macro-constructie en de verschillende micro-constructies. De minimaliserende macro-constructie bestaat in alle hier bestudeerde gevallen uit twee slots, het predicaat en de minimaliseerder, opgebouwd rond een vast lexicaal element, namelijk *geen*: [_v *geen* _N]. Merk op dat de constructie met [*geen* + N] ook op lagere syntactische niveaus in de zin actief kan zijn, zoals voor de versterking van adjectieven in de vergrotende trap (voorbeeld (a) hieronder), van bijwoorden (b) of, vooral, van naamwoorden (c). Deze toepassingen laten we hier buiten beschouwing.

- (a) comparatieven *Maar daardoor worden de huidige vakanties geen cent goedkoper.* (nlTenTen14)
- (b) bijwoorden *Daarmee betaalt u [...] geen euro meer dan nodig is.* (nlTenTen14)
Maar ik reed op dit stuk geen kilometer verkeerd. (nlTenTen14)
- (c) naamwoorden *Veel van deze mensen hebben namelijk al weken lang getoond geen sikkepitje vertrouwen te hebben in onze trainer [...].* (nlTenTen14)

Wanneer het slot van de minimaliseerder gevuld is, bijvoorbeeld [_v *geen bal*], is er sprake van een lexicaal gespecificeerde micro-constructie.

Het doel van dit artikel is tweeledig. Ten eerste bleek bij de afbakening van de dataset dat sprekers over een heel scala aan minimaliserende strategieën beschikken, die we in wat volgt nader zullen voorstellen. Het tweede doel

² Opvallend is dat bepaalde naamwoorden ook zonder negatie als minimaliseerder kunnen functioneren: *Zo iemand die er hooguit eens was langs gezapt, erbij in slaap viel en er de ballen van begreep* (nlTenTen14). Voor deze klasse van taboewoorden gebruikt Horn (2001b) de term "squitative negation", naar het Engelse *squat*, dat eveneens een voorbeeld is van dit type woorden.

³ De minimaliseerder kan namelijk verschillende syntactische functies hebben in de zin, zoals onderwerp en lijdend voorwerp, of kan gecombineerd worden met intransitieve werkwoorden. De analyse van de syntactische functie van [*geen* + N] laten we echter voor een volgende studie.

van dit artikel is een typologie voor te stellen van de geselecteerde minimaliseerders. Hoeksema's (2002a) categorisering van de Nederlandse minimaliseerders baseert zich op de semantiek van de naamwoorden. Hij onderscheidt de volgende "lexicale subdomeinen" (Hoeksema 2002a: 17): tijd, afstand, gewicht, taal/muziek, geld, hoeveelheid, kleine of waardeloze objecten, mensen, taboe en overig⁴. In dit artikel breiden we deze categorisering uit op drie vlakken. Allereerst plaatsen we het onderzoek in een breder kader, door dieper in te gaan op andere, pragmatische minimaliseringsstrategieën. Daarnaast baseren we ons niet alleen op de semantiek van de lemma's, maar houden we ook rekening met de al dan niet specifieke betekenis van de naamwoorden in de minimaliserende constructie. Tot slot focussen we ook sterker op bepaalde creatieve gebruiken of extensies gelinkt aan een specifieke gebruikscontext, zoals die in webcorpora opduiken. Zoals ook Hoeksema aangeeft (2002a: 16) is er namelijk "sprake van een steeds toenemende groei in dit deel van het lexicon". Ondanks het kwalitatieve karakter van deze studie, kunnen we hiermee al een beeld geven van de ontzettend grote productiviteit van de minimaliseringsconstructie, oftewel het lexicale toepassingsbereik ervan.

Zowel de keuze van de taalvariëteit als de keuze van het corpus is bepaald door het ruimere kader waarin dit onderzoek zich inschrijft, namelijk een interdisciplinair project omtrent *Talige productiviteit in actie* (Language productivity at work) dat sterk inzet op de kwantitatieve analyse van constructies in verschillende talen aan de hand van grote vergelijkbare webcorpora. Vandaar dat gekozen werd voor de familie van de Ten Ten corpora beschikbaar via Sketch Engine (cf. § 3.1), in dit geval het nlTenTen14 corpus (Jakubíček et al. 2013). Omdat het aandeel van het Belgische Nederlands hierin te beperkt is om bruikbare productiviteitsmaten te genereren, verkozen we het Nederlandse subcorpus (1.955.672.191 tokens tegenover 317.048.756 tokens voor België).

De structuur van de paper is als volgt: in paragraaf 2 bespreken we de methodologie van onze dataverzameling alsook de afbakening ervan, met name het onderscheid met andere pragmatische minimaliseringsstrategieën. Vervolgens stellen we in paragraaf 3 de verschillende types geselecteerde minimaliseerders voor, met speciale aandacht voor de analogische extensies op basis van bestaande minimaliseerders.

⁴ Gelijkaardige categorieën werden voorgesteld voor minimaliseerders uit andere talen, zoals het Turks (Görgülü 2019) en het Azerbeidzjaans (Suleymanova & Hoeksema 2018). Horn (2001a: 452-453) stelt vast dat onder andere de volgende categorieën in heel wat talen terugkomen: minimale hoeveelheden uit het culinaire domein, munten met een kleine waarde, dieren en lichaamsdelen en andere (weinig opvallende) objecten met een kleine waarde.

2. MINIMALISERENDE STRATEGIEËN IN HET NEDERLANDS

2.1. Methodologie

De eerste stap in ons onderzoek was het opstellen van een lijst met de naamwoorden die in het Nederlandse Nederlands mogelijk als minimaliseerder gebruikt kunnen worden. Dit gebeurde in verschillende fases. Een eerste versie werd gecreëerd op basis van literatuuronderzoek (met name het werk van Hoeksema) en aan de hand van een lijst van de 10.000 zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud⁵ die in de eerste positie rechts van *geen* voorkomen en die het sterkst worden aangetrokken tot *geen*, meer specifiek de naamwoorden met de hoogste t-score⁶. Deze werkwijze beoogde geen exhaustiviteit, maar was de efficiëntste manier om de meest relevante potentiële kandidaten te identificeren binnen de volledige nominale categorie. Voor dit exploratief luik maakten we gebruik van het Dutch COW corpus, NLCOW14 (Schäfer 2015; Schäfer & Bildhauer 2012), een ander webcorpus, dat, in tegenstelling tot Sketch Engine geen beperkingen oplegt op het downloaden van collocatielijsten. Zo kon de maximale limiet van 1000 (zelfs met een betalend Sketch Engine account) omzeild worden. Alle potentiële kandidaten uit deze lijst werden opgezocht in Sketch Engine (cf. § 3.1 voor meer informatie) om na te gaan of er minimaliserende gebruiken te vinden waren. Het gebruik van een ander corpus voor dit exploratieve gedeelte had echter geen grote invloed op ons onderzoek, aangezien dit maar één van onze zoekstrategieën betrof, naast het uitpluizen van bestaande lijsten in de secundaire literatuur en een aanvullende cyclische zoekstrategie die we hieronder toelichten.

Om een nog vollediger beeld te krijgen van de bestaande minimaliseerders, werd na de annotatie van alle minimaliseerders die tot dan toe in de dataset opgenomen waren een lijst opgesteld van de meest frequente predicaten in de constructie, en dit voor elk van de semantische categorieën van minimaliseerders (cf. § 3.2). De 30 geselecteerde predicaten werden vervolgens opgezocht in het nlTenTen14 corpus, aan de hand van de volgende zoekopdracht (met hier als voorbeeld het werkwoord *begrijpen*): [lemma="geen|gene|genen|geene|geenen"] [] {0,2} [lemma="begrijpen"] within <s/> en [lemma="begrijpen"] [] {0,2} [lemma="geen|gene|genen|geene|geenen"] within <s/>. Tijdens deze tweede fase konden nog zo'n 80 naamwoorden aan de lijst worden toegevoegd, o.a. creatieve extensies van bestaande minimaliseerders.

Deze getrapte procedure leverde uiteindelijk een dataset op van 244 minimaliseerders. Uiteraard is deze lijst nog niet exhaustief. Het gaat hier immers, zoals straks nog zal blijken, over een productief mechanisme. Zo zijn er

⁵ We houden dus geen rekening met minimaliseerders in het meervoud, zoals: *Ik snap daar geen kloten van* (nlTenTen14).

⁶ De t-score is een frequent gebruikte associatiemaat (cf. Gries 2022).

minimaliseerders te vinden in het COW corpus of op Google, die niet in het nLTenTen14 corpus opduiken:

- (5) *Wij spitsen de oren, maximaal, om geen klinker te missen van datgene dat wij denken te kunnen begrijpen.* (COW)
- (6) *Ik begrijp er geen cloud van.* (in de context van informatica, gevonden op de volgende website: <https://www.trustteam.be/nl/nieuws/detail/ik-snap-er-geen-cloud-van>)

Al de bovenstaande voorbeelden kunnen we echter linken aan één van de verschillende procédés waardoor het slot van de minimaliseerder kan worden uitgebreid. Dit bespreken we uitgebreid in § 3.2. Eerst willen we in dit deel van het artikel dieper ingaan op de werking van de minimaliseerders en op de vraag hoe de afbakening van de dataset precies gebeurd is.

2.2. Criteria afbakening dataset

Vooraleer we de criteria voorstellen die we gehanteerd hebben om onze dataset af te bakenen, beschrijven we eerst de werking van de minimaliseerders. Minimaliseerders, zoals *seconde* in zin (4) hierboven, verwijzen naar een minimale waarde op een bepaalde schaal. Als ik me zelfs niet één seconde verveeld heb, dan al zeker geen minuut, geen kwartier, geen uur, geen dag... Door de negatie is er dus sprake van schaalomkering: het ontkennen van zelfs een minimale hoeveelheid⁷ zorgt ervoor dat we conclusies kunnen trekken voor de hogere waarden op de schaal en dat versterkt de boodschap die de spreker wil meegeven: het moet wel zijn dat ik mij helemaal niet heb verveeld.

Broekhuis & den Dikken (2020) gaan dieper in op de combinatie van *geen* met naamwoorden in het enkelvoud. Ze doen dit op basis van de zin *er loopt geen kind op straat*. Zowel *er loopt geen kind op straat* als *er lopen geen kinderen op straat* betekenen dat het aantal kinderen op straat nul is. Toch is er een verschil. De combinatie van *geen* met een enkelvoudig telbaar woord is niet alleen de uitdrukking van zinsnegatie, maar ook ofwel een “explicit denial” van iets dat vooraf gezegd werd (‘nee, dat klopt niet, er loopt geen kind op straat’), ofwel krijgt het geheel de versterkte “not a single meaning” (‘er loopt geen enkel kind op straat’) (Broekhuis & den Dikken 2020).

De combinatie van *geen* met een enkelvoudig naamwoord krijgt dus al snel een versterkte betekenis. In combinatie met de rekbaarheid van het concept ‘minimale hoeveelheid/waarde’, waarmee we het begrip minimaliseerder gedeeltelijk definiëren, leidt dit in eerste instantie tot heel wat twijfelgevallen,

⁷ Het omgekeerde fenomeen kan worden vastgesteld bij zogenaamde maximaliseerders: *En ik zou het voor geen goud willen missen* (nLTenTen14). In deze zin wordt de negatie versterkt door de ontkenning van het maximale punt op de schaal.

waarbij vooral de afbakening met betrekking tot puur pragmatische fenomenen verduidelijkt moest worden. In wat volgt bespreken we de verschillende criteria die we gebruikt hebben om onze dataset af te bakenen. Zoals hieronder duidelijk zal worden, kunnen bepaalde criteria slechts voor een subset van de data gebruikt worden. De verschillende criteria zijn ook sterk gelinkt aan elkaar. Ter verduidelijking vermelden wij bij elk voorbeeld of het al dan niet deel uitmaakt van onze dataset.

a) Aanwezigheid van (ondersteunende) focuspartikels

In het Nederlands is er een klasse van bijwoorden, focuspartikels genaamd (Foolen 1993)⁸, die een bepaalde focusconstituent plaatsen tegenover een set van alternatieven. Een voorbeeld is *zelfs* (bv. *zelfs geen seconde*), een scalair focuspartikel dat Foolen (1993: 146) als volgt omschrijft: “*Zelfs* impliceert dat de fokuswaarde een ekstreme waarde op een schaal vertegenwoordigt. Als we zeggen dat *zelfs Jan lacht*, dan is geïmpliceerd dat Jan op een schaal van lachers normalerwijze extreem laag scoort”. Door de toevoeging van *zelfs* ontstaat een schaal waarbij Jan, een eigennaam die op zich niets minimaals in zich heeft, de minimale waarde vertegenwoordigt. Zoals König (1991: 57) beschrijft voor de Engelse equivalent *even*, gaat de betekenis van dit focuspartikel gepaard met een conventionele implicatuur. König (1991: 38) benadrukt daarnaast ook het begrip “likelijkheid” of waarschijnlijkheid, de waarde geïntroduceerd door *zelfs* kan als onwaarschijnlijk, onverwacht of verrassend omschreven worden.

Focuspartikels komen ook in partikelcombinaties voor als *ook maar*, *zelfs maar* en *nog maar*. Zo vermeldt Vandeweghe (1981: 21) dat de focusconstituent van *ook maar* steeds een “uiterst gering of minimaal geïnterpreteerde waarde is”. In zin (7) hieronder is *fooitje* bijvoorbeeld het minimum van wat men zou kunnen geven, nog versterkt door de diminutiefvorm:

- (7) *Niemand van de genen die ons geholpen hadden wilde ook maar een fooitje.* (nlTenTen14)
→ *niet opgenomen*

De zin hieronder illustreert de partikelcombinatie *zelfs maar*:

- (8) *Een schat van een man, maar hij had nog nooit van zijn leven een pyramide, Maori, eskimo, papoea of zelfs maar de Sint Bavo kerk in Haarlem gezien.* (Hoeksema & Rullmann 2001: 144)
→ *niet opgenomen*

⁸ Het is niet onze bedoeling om een compleet overzicht te geven van alle mogelijkheden, we focussen op enkele partikels die van belang zijn in het kader van de minimaliserende constructie. Een uitgebreidere discussie over dit thema is o.a. te vinden bij König (1991) en (specifiek voor het Nederlands) Hoeksema (2002b).

Ook hier zien we het ontstaan van een schaal, waarbij de *Sint Bavo kerk in Haarlem* functioneert als het minimale (hier het banaalste) item op een schaal van dingen die een mens kan gezien hebben in zijn leven. Door de combinatie met partikels zoals *zelfs* kunnen heel wat naamwoorden een minimale hoeveelheid aanduiden op een schaal. De gevallen waarin het naamwoord echter enkel als minimaliseerder kan functioneren door de combinatie met een partikel zoals *zelfs* willen we uitsluiten. Voor de productiviteitsanalyse beperken we ons tot de minimaliseerders, waarbij:

- de focuspartikels redundant worden, zoals bij *geen snars* in de zin hieronder:

(9) ? *Ik geloof zelfs⁹ geen snars van zijn verhaal.* (zelf verzonnen)

- of waarbij *zelfs* en *nog* de minimaliserende betekenis ondersteunen, maar niet noodzakelijk zijn:

(10) *Vandaag de dag hoefje nog geen letter op papier te hebben gezet om je schrijverscarrière te starten.* (nlTenTen14)

→ *opgenomen*

(11) *Het is een bekend beeld dat Parkinson patiënten moeizaam kunnen lopen, soms komen ze zelfs geen stap vooruit.* (nlTenTen14)

→ *opgenomen*

Het is echter niet altijd eenvoudig om te bepalen of de implicatuur ook werkt zonder het partikel, bijvoorbeeld in zin (12).

(12) *Muren van goedkoop hout, een kringloopwinkel-inrichting, een keuken waarin vorige huurders nog geen theezakje hebben achtergelaten.* (nlTenTen14)

→ *niet opgenomen*

Ook zonder *nog* kan *theezakje* symbool staan voor een minimaal object aanwezig in de keuken (dat je kan achterlaten als huurder), wat door de diminutiefvorm nog versterkt wordt. Voor een onderzoek over de productiviteit van minimaliseerders is een voorbeeld als *theezakje* echter niet relevant, aangezien *theezakje* enkel in deze specifieke gesprekssituatie als minimaliseerder geldt, op basis van een conversationele implicatuur. Dit brengt ons bij het tweede criterium.

⁹ Waarbij we hier de lezing beogen waarin *zelfs* slaat op *geen snars*. Als *zelfs* de volledige propositie in zijn scope neemt, wordt de zin wel natuurlijk: 'Ik durf zelfs zover te gaan en te geloven dat er geen snars klopt van zijn verhaal'.

b) Situationele verankering van de minimaliserende strategie

Zinnen (8) en (12) hierboven zijn voorbeelden van wat Hoeksema & Rullmann (2001: 144) conversationele minimaliseerders noemen, die, in tegenstelling tot conventionele minimaliseerders, enkel binnen een bepaalde specifieke situatie als dusdanig geïnterpreteerd kunnen worden. In de meeste andere situaties zal *geen theezakje* bijvoorbeeld letterlijk worden geïnterpreteerd, zonder implicatuur. Bij een conversationele minimaliseerder is er sprake van een “ad hoc scale, constructed for the purposes of the conversation” (Hoeksema & Rullmann 2001: 143). Dit in tegenstelling tot zogenaamde conventionele minimaliseerders, die een conventioneel eindpunt aanduiden.

Aangezien de conversationele minimaliseerders geen conventioneel eindpunt aanduiden, kunnen zij makkelijk vervangen worden door een ander woord dat eveneens past binnen de specifieke gespreksituatie. *Theezakje* staat in zin (12) bijvoorbeeld symbool voor een heel paradigma aan keukenobjecten, maar je zou dit naamwoord kunnen vervangen door een ander (klein) keukenobject, zoals *vorkje*. Dit is ook het geval in volgend voorbeeld, waar *lepeltje* vervangen kan worden door andere objecten die je kan afwassen: *vorkje, mesje, bordje...*

- (13) *We mochten de wasmachine gebruiken en we hoefden nog geen lepeltje af te wassen.* (Dutch COW Corpus)
→ niet opgenomen

Het belang van een situationeel verankerd scenario of ‘frame’ komt ook in het volgende geattesteerde voorbeeld tot uiting (gehoord op het VRT journaal, december 2016). Een bus Vlaamse toeristen moest na de aanslag op de kerstmarkt in Berlijn rechtsomkeer maken. Achteraf zei iemand voor de camera dat ze ‘geen kerstboom’ gezien had. Zelfs geen kerstboom, dus helemaal niets. Ze waren immers nooit op de kerstmarkt geraakt. De kerstboom staat hier symbool voor het minimale object relevant in het scenario ‘kerstmarkt’ (maar dit had evengoed een ander element kunnen zijn die te maken heeft met de kerstmarkt, zoals kerststal).

Merk op dat de vervanging door een ander naamwoord ook bij bepaalde conventionele minimaliseerders mogelijk is, weliswaar onder andere voorwaarden. Zo kan *meter* makkelijk vervangen worden door *centimeter* in een zin als *ik kom geen meter vooruit*. Soms worden meerdere conventionele minimaliseerders zelfs gecombineerd en zorgt dit voor een versterkend effect (cf. voorbeeld 21). Het verschil met de conversationele minimaliseerders is dat deze optie tot vervanging een disjunctieve coördinatie mogelijk maakt waarbij er twee of meer nomina gecombineerd kunnen worden (bv.: *de vorige huurders hebben nog geen theezakje of vorkje achtergelaten*), wat bij de con-

ventionele minimaliseerders een vreemd resultaat oplevert (bv.: ? *ik kom geen meter of centimeter vooruit*). Dit is allicht te wijten aan het feit dat de coördinatie van de geconventionaliseerde minimaliserende betekenis als redundant wordt bevonden: ‘helemaal niets of helemaal niets’.

De conversationele minimaliseerders hebben we niet opgenomen in onze dataset, aangezien ze berusten op een puur pragmatisch mechanisme dat altijd beschikbaar is (eventueel ondersteund door focuspartikels, cf. deel a) en dat losstaat van de inventaris (het netwerk) van minimaliserende constructies met *geen*, waarvan de lexicale scope of productiviteit kan berekend worden. De begrippen ‘conventioneel’ vs. ‘conversationeel’ helpen ons dus om bepaalde gevallen uit te sluiten, maar de afbakening van onze dataset gaat nog een stapje verder. Een belangrijk deel van het onderzoek naar productiviteit gaat namelijk over de vraag hoe het slot van de minimaliseerder kan worden uitgebreid, meer bepaald de hapax frequentie (het aantal minimaliseerders dat slechts één keer voorkomt). Indien we enkel rekening zouden houden met de conventionele, frequent gebruikte minimaliseerders, missen we bijgevolg een belangrijk aspect van het productiviteitsverhaal. In wat volgt bespreken we de bijkomende criteria die we gebruikt hebben om de puur pragmatische ‘conversationele’ minimaliseerders te onderscheiden van bepaalde creatieve gebruiken, die ook gelinkt zijn aan een bepaalde context (gesprekssituatie), maar wel duidelijk extensies zijn van geconventionaliseerde minimaliserende constructies.

c) Verlies lexicale betekenis

In zin (14) zien we opnieuw het naamwoord *theezak* opduiken en net als bij zin (12) moeten we rekening houden met de gesprekssituatie om de zin te begrijpen. Toch zijn er belangrijke verschillen. Zo verliest *theezak* hier zijn oorspronkelijke lexicale betekenis, die duidelijk niet meer verenigbaar is met de zinscontext (**een theezak helpen*). Dit is een volgend criterium om onze dataset af te bakenen. Daarenboven, in tegenstelling tot het gebruik van *theezak* in zin (12), staat (*geen*) *theezak* hier niet symbool voor een bepaald paradigma van referenten, maar is het een ludieke variant van de frequente conventionele minimaliseerder *zak*, wat ook benadrukt wordt door het feit dat *thee* tussen haakjes staat. Zo’n voorbeelden maken bijgevolg wel deel uit van onze dataset en bespreken we uitvoerig in paragraaf 3.

- (14) *Bij groene thee sta je gerust een half uur te dippen. En het helpt geen (thee)zak.* (nlTenTen14)
→ *opgenomen*

d) Vervanging door *niets* en non-compositionaliteit

Het feit dat het belangrijk is om token per token te evalueren illustreren ook de onderstaande voorbeelden (15) en (16). Zin (15) is gelijkaardig aan zin (14): ook *graspol* heeft hier op zich geen lexicale betekenis meer, maar wordt als een ludieke minimaliseerder gebruikt in de context van voetbal. De zin betekent gewoon dat het college helemaal niets lijkt te geven om het Haagse voetbal en maakt dus deel uit van onze dataset. Dit is anders bij zin (16), waar *graspol* wel nog zijn lexicale betekenis bewaart: ‘geen enkele graspol’. Het staat niet symbool voor een heel paradigma aan (belangrijkere) objecten, zoals *theezakje* in zin (12), maar ontkent gewoon de kleinste hoeveelheid graspollen. Dit is de zogenaamde “not a single” reading (die enkel mogelijk is wanneer *geen* wordt gecombineerd met een enkelvoudig telbaar nomen, cf. Broekhuis & den Dikken 2020). We hebben hier dus te doen met een gewone, klassieke negatie van een naamwoord, weliswaar emfatisch.

- (15) *Dit college lijkt geen graspol te geven om het Haagse amateurvoetbal.* (nlTenTen14)
→ *opgenomen*
- (16) *Op het oude onderkomen van golfclub De Lingewaelsche blijft de komende jaren geen graspol liggen.* (nlTenTen14)
→ *niet opgenomen*

Deze pure emfatische negatie wordt ook geïllustreerd hieronder, een voorbeeld in verband met een fietser met lekke band:

- (17) *Daar sta je dan, midden in no way. Kilometers ver geen huis te zien en zeker geen fietser die het modderige landschap trotseerde.* (<https://www.seniorennet.be/>)
→ *niet opgenomen*

Deze emfatische negatie gaat makkelijk gepaard met een zekere overdrijving, net als bij de minimalisatiestrategieën die we in paragraaf 3 zullen bespreken. Als je zegt ‘daar geloof ik geen woord van’, is ook dit een vorm van overdrijving: ‘ik geloof er geen enkel woord van’ en dus ‘ik geloof er helemaal niets van’. Toch is er een verschil met zinnen (16) en (17). De laatste inferentie (‘helemaal niets’) is immers niet mogelijk bij gevallen van pure (emfatische) negatie: ‘er blijft de komende jaren niets liggen’ of ‘er is kilometers ver niets te zien’ lijkt niet de bedoelde betekenis te zijn. De mogelijkheid om ‘geen + minimaliseerder’ te vervangen door *niets* (of in bepaalde gevallen door *nooit*

of *niemand*¹⁰) zonder wijziging van de bedoelde betekenis is bijgevolg een vierde criterium om onze lijst van minimaliseerders af te bakenen.

Ook in de onderstaande zin is het niet mogelijk om *geen kiezelsteen* te vervangen door *niets*:

- (18) *Een groep ongewapende studenten die nog geen kiezelsteen gooien.*
(nlTenTen14)
→ *niet opgenomen*

Hoewel *kiezelsteen* wel degelijk geldt als een minimaal object om mee te gooien ('ze gooien nog geen kiezelsteen' > 'ze gooien helemaal niets'), is er hier sprake van nog een bijkomende inferentie. De combinatie *nog geen kiezelsteen gooien* krijgt in deze zin een algemenere, niet-compositionele betekenis: als de studenten helemaal niets gooien in dergelijke omstandigheid dan komt dat neer op 'helemaal niets (verkeerds) doen'.

Een gelijkaardig mechanisme wordt toegepast in onderstaande zin. De burgemeester van Luik was in Avignon voor het theaterfestival op het moment dat er overstromingen plaatsvonden in Wallonië en een krant meldt het volgende:

- (19) *Demeyer heeft uiteindelijk geen theaterzaal van binnen gezien, hing de hele tijd aan de lijn, en stond kort na de middag op 16 juli alweer in Luik.*
(Standaard, 13-14 november 2021)
→ *niet opgenomen*

Deze zin kan niet geparafraseerd worden door 'hij heeft niets van binnen gezien'. *Geen theaterzaal van binnen zien* is het minimale aspect van de ervaring 'naar het theater gaan' en door de ontkenning van dit minimale aspect wordt benadrukt dat de burgemeester echt helemaal niets gezien heeft van het festival.

In het taalgebruik is dit mechanisme wel vaker terug te vinden. Sommige van die dubbele inferenties neigen naar conventionalisering, zoals bijvoorbeeld *geen ei kunnen bakken* ('niets kunnen bakken' > 'niet kunnen koken, een kluns zijn in de keuken') en sommigen zijn zelfs volledig verstaand: *we hadden nog geen voet aan wal gezet of we werden al omringd door een zwerm muggen* (nlTenTen14) ('niets aan wal gezet' > 'niets gedaan').

De onmogelijkheid van de vervanging van *geen N* door *niets* is bovendien een handig criterium om het onderscheid te maken tussen niet-compositionele minimaliserende vaste uitdrukkingen en de productieve gevallen van compositionele minimalisering (die ons vooral interesseren). Uitdrukkingen zoals

¹⁰ Bijvoorbeeld: *geen kat* (=niemand) *kom je tegen*, '[...] 8 complete weekmenu's achterin zodat je je geen dag (= nooit) hoeft af te vragen: wat eten we vandaag (nlTenTen14).

geen spier vertrekken, geen kik geven, geen oog dichtdoen en geen poot uitsteken onderhouden een link met het constructioneel netwerk van minimaliseerders, maar het betreft de versterking binnen een niet-compositioneel geheel. Bij andere uitdrukkingen is de commutatie met *niets* wel mogelijk. Dit zijn dan voorbeelden van compositionele combinaties die zich wel in onze dataset bevinden: *geen haarbreed schelen, geen vlieg kwaad doen, geen duimbreed toegeven, geen droge boterham verdienen*¹¹.

Samengevat

De inferentiële mechanismen onderliggend aan de vele voorbeelden die we vermeld hebben in deze sectie zijn cruciaal bij het ontstaan van (toekomstige) geconventionaliseerde minimaliseerders (Breitbarth et al. 2013; Hoeksema & Rullmann 2001; Israel 2001). Aangezien deze soms puur pragmatische mechanismen evenwel omnipresent zijn in het taalgebruik en tegelijk moeilijk te traceren omwille van hun annuleerbaarheid en afhankelijkheid van puur contingente gesprekssituaties (en dus ook hun gebrek aan conventionalisering), heeft het geen zin om deze gevallen op te lijsten en te beschouwen als deel van de geconventionaliseerde set van minimaliserende constructies waarover een spreker beschikt. Wat daarentegen wel relevant is voor het netwerk van minimaliserende constructies zijn de creatieve extensies ervan. Dit betreft extensies waarbij, behalve de contextuele input, ook de formele of semantische analogie met een specifieke micro-constructie tot uiting komt (zoals *(thee)zak* in voorbeeld 14), of nog, extensies van de macro-constructie als geheel, waarbij de keuze voor een naamwoord – dat hierbij zijn normale betekenis verliest – niet gelinkt is aan een bestaande minimaliseerder, maar gemotiveerd wordt door een vage associatie met de specifieke context (zoals *graspol* in zin 15). Deze extensies geven een belangrijk aspect weer van de productiviteit van de constructie, namelijk het (grote) lexicale toepassingsbereik ervan en de aanzienlijke uitbreidbaarheid ('extensibility') van het slot van de minimaliseerder.

Samengevat hebben we op basis van de volgende criteria de dataset afgebakend:

- (a) Functioneert het naamwoord ook zonder behulp van bepaalde partikels als minimaliseerder? Ja;

¹¹ Om dit onderscheid te maken, werd bekeken of een uitdrukking (bv. *geen droge boterham verdienen*) dezelfde betekenis had als een herformulering met *niets* (bv. *niets verdienen*). Deze test werd uitgevoerd door 4 personen: de auteurs van dit artikel en 2 externe personen (een informant uit Vlaanderen en een informant uit Nederland).

- (b) Kan het naamwoord makkelijk vervangen worden door of gecombineerd worden (door middel van disjunctieve coördinatie) met een ander naamwoord binnen hetzelfde paradigma? Neen;
- (c) Heeft het naamwoord nog zijn oorspronkelijke lexicale betekenis? Neen;
- (d) Kan *geen* + N vervangen worden door een negatief onbepaald voor-naamwoord zoals *niets* of *niemand*, waarbij de combinatie minimaliseerder-predicaat nog compositioneel blijft? Ja.

3. CATEGORISERING MINIMALISEERDERS

In deze derde paragraaf stellen we onze uiteindelijke lijst voor met minimaliseerders in het Nederlandse Nederlands. Eerst presenteren we onze methodologie en daarna gaan we dieper in op de verschillende types minimaliseerders, met oog voor de creatieve gebruiken.

3.1. Methodologie

De 244 naamwoorden die werden geselecteerd volgens de criteria vermeld in § 2 zochten we op in het Dutch Web 2014 corpus (nlTenTen14), beschikbaar via Sketch Engine (Jakubíček et al. 2013). Enkel voorbeelden uit het Nederlandse subcorpus werden geselecteerd, namelijk zinnen afkomstig van websites met een domeinnaam eindigend op .nl of co.nl. Dit subcorpus omvat 1,955,672,191 tokens, dit is 74.7% van het totale corpus.

Zoals vermeld in de inleiding, focussen we op één specifieke context (of constructie): het element *geen*, gevolgd door de minimaliseerder. Andere contexten, waaronder het gebruik van de minimaliseerders zonder expliciet element van negatie (cf. voetnoot 2), maken geen deel uit van onze dataset. We gebruikten de volgende zoekopdracht: [lemma="geen|gene|genen|geene|-geenen"] [] {0,2} [word="MINIMALISEERDER"] within<s/>: een variant van *geen*, gevolgd door 0, 1 of 2 woorden, gevolgd door de minimaliseerder. Op deze manier was het mogelijk om resultaten te vinden waarbij *geen* en de minimaliseerder niet meteen volgen op elkaar, zoals in: *Het maakt geen ene reet uit*. Hoewel we op die manier ongetwijfeld voorbeelden gemist hebben waarbij er meer dan twee woorden te vinden zijn tussen *geen* en de minimaliseerder, was deze beperking noodzakelijk om de hoeveelheid ‘ruis’ onder controle te houden. Het vergroten van het zoekvenster zou al snel geleid hebben tot een inflatie van gevallen als *geen avond om op je reet te blijven zitten* (nlTenTen14), met een heel beperkt aantal nieuwe posities.

Alle resultaten uit het TenTen corpus, in totaal rond de 114.000 zinnen, werden gedownload. Door het hoge aantal resultaten voor sommige naam-

woorden, filterden we per minimaliseerder tot maximaal 100 relevante zinnen, maar voor de meeste minimaliseerders (198 van 244) werd dit maximum niet bereikt en werden alle gedownloade zinnen overlopen. Op deze manier werden zo'n 61.000 zinnen manueel gefilterd. Dit leidde tot een dataset van 6224 tokens.

De selectie gebeurde op basis van de vier hierboven genoemde criteria (cf. § 2.2). Daarnaast werden ook de volgende voorkomens uitgesloten. Zinnen met een oude spelling, zoals in voorbeeld (20), maken geen deel uit van de dataset, aangezien dit een synchroon onderzoek is over het hedendaagse Nederlandse Nederlands. Bij een opsomming werd enkel rekening gehouden met de eerste minimaliseerder (*meter* in voorbeeld 21) en ook zinnen zoals voorbeeld (22), waarbij er een ellipsis is van het werkwoord, werden niet geselecteerd.

- (20) [...] *kunt ge den voet geen duimbreed voortschuiven.* (nlTenTen14)
 (21) *Onze zoon is net 4 en luistert voor geen meter, zelfs geen centimeter.* (nlTenTen14)
 (22) *Ik denk er niet aan, geen cent naar dit soort landbouwklikjes.* (nlTenTen14)

In wat volgt zullen we ons beperken tot een aantal kwalitatieve (grotendeels semantische) verschillen tussen de geattesteerde minimaliseerders, de meer kwantitatieve aspecten plaatsen we hier tussen haakjes.

3.2. Typologie

In deze sectie bespreken we de verschillende types van minimaliserende naamwoorden. Zoals vermeld in de inleiding is deze categorisering gebaseerd op de semantiek van de lemma's en op het gedrag van de naamwoorden in de constructie. Daarnaast focussen we in dit deel ook op de creatieve gebruiken en analogische extensies van het naamwoordelijk slot, wat ons al een indicatie geeft van de productiviteit van het naamwoordslot.

Categorie A: ondoorzichtige minimaliseerders

Een eerste type wordt gevormd door de naamwoorden die enkel nog in negatief-polaire contexten gebruikt worden: *sikkepit*, *snars* en *zier*. Hun oorspronkelijke betekenis verklaart hun gebruik als minimaliseerder¹², maar vandaag de dag zijn deze naamwoorden niet langer semantisch transparant en hebben

¹² De oorspronkelijke betekenis van (a) *mieter*: 'synoniem van mijt, waarschijnlijk in den zin van (een klein) muntstuk', (b) *sikkepit*: 'geitenkeutel', (c) *snars*: 'lange teug, slok', (d) *zier*: 'zeer klein insect, mijt' (Woordenboek der Nederlandse taal: <https://ivdnt.org/woordenboeken/woordenboek-der-nederlandsche-taal/>).

zij geen referentieel-lexicale betekenis meer in de constructie. Hun betekenis is abstracter en versterkend.

Categorie B: minimaliseerders met een afwijkende betekenis

Heel wat minimaliseerders uit onze dataset behoren tot categorie B. In tegenstelling tot de ondoorzichtige minimaliseerders uit categorie A worden deze naamwoorden in het Nederlands niet uitsluitend als minimaliseerder gebruikt. In de minimaliserende constructie hebben zij echter, net als de voorbeelden uit categorie A, niet langer hun courante lexicale betekenis. Enkele voorbeelden van frequente minimaliseerders in deze categorie: *biet* ('het interesseert me geen biet'), *hout* ('er klopt geen hout van'), *klap* ('stelt geen klap voor'), *lor* ('onderwerpen die ons geen lor interesseren'), *spat* ('nog geen spat veranderd') en *steek* ('maar innerlijk geen steek veranderd'). De voorbeelden hieronder illustreren minder frequente minimaliseerders uit deze categorie:

- (23) *Ik ken totaal niemand die positief over die jongen is. Doet volgens mij geen aap en loopt enkel te pronken zodra hij er de kans voor heeft.* (nlTenTen14)
- (24) *Als je zelf echter geen baan kan vinden, zal het je geen worst interesseren hoeveel jeugdwerkloosheid kost.* (nlTenTen14)

In de B-categorie vinden we ook heel wat taboewoorden terug¹³, bijvoorbeeld naamwoorden die verwijzen naar bepaalde lichaamsdelen die te maken hebben met het seksuele of het scatologische: *bal*, *fluit*, *hol*, *kloot*, *kont*, *kut*, *reet*, *zak*. Op basis van semantische analogie met deze frequente minimaliseerders wordt het slot van de minimaliseerder uitgebreid met minder frequente voorbeelden, zoals: *aars*, *bil*, *bips* en *tiet*:

- (25) *Maar je hebt meer woorden nodig om informatie over te brengen. Hoe korter een bericht is, des te groter de kans dat je er geen tiet aan hebt.* (nlTenTen14)
- (26) *Weekend!!! En ik schaam mij niet om te zeggen dat ik er zwaar aan toe ben, ondanks (of misschien wel doordat) we geen bips hebben gedaan. (Ik moet mijn taal een beetje kuisen; de oudste begint een beetje te leren lezen ;-).* (nlTenTen14)

Zoals Postma (2001: 317) vermeldt zijn sprekers zich vaak niet bewust van welke taboewoorden ze precies gebruiken en waarom. In voorbeeld (26) is

¹³ Er is heel wat literatuur te vinden over het gebruik van taboewoorden als minimaliseerders, o.a. de Jong (2019) over het Fries en de bachelor paper van van den Enk (2019), die een enquête uitvoerde waarbij participanten de opdracht kregen om zinnen zoals *ik snap er geen... van* aan te vullen.

de schrijver zich wel degelijk bewust van het taboekarakter van bepaalde minimaliseerders en daarom kiest hij/zij voor het deftigere, eufemistische *bips*. Dit komt ook terug in wat Hoeksema (2002a: 36) “dummy-minimaliseerders” noemt of plaatsvervangers voor taboewoorden, zoals *bleep*, *dinges*, *je-weet-wel* en *piep*, een ander subtype van de B-categorie:

(27) [...] *dan helpt die bomvrije zone geen ene bleep* [...] (nlTenTen14)

Naast benamingen voor lichaamsdelen komen ook andere types van taboewoorden voor in het slot van de minimaliseerder: benamingen voor fecaliën (het frequente *drol* en de minder frequente varianten *kak*, *keutel*, *poep*, *scheet* en *shit*), ziektes (*pest*, *kanker*, *pleuris*, *tering*, *tyfus*), vloektermen (*dju*, *god-verdomme*) en andere taboewoorden zoals *barst*, *bliksem*, *donder*, *flicker*, *fuck*, *laars*, *madderfakker*, *mapangpang*, *moer*, *ruk*, *sodemieter*, *vliegende neuk*¹⁴.

Onderstaande voorbeelden tonen aan dat de minimaliseerders uit categorie B ook heel wat creatieve varianten uitlokken:

(28) *Elke tien minuten kijk ik of ze nog ademt, want deze onwaarschijnlijke rust, daar geloof ik simpelweg geen suikerbiet van.* (nlTenTen14)

(29) *Er is hier zo onvoorstelbaar geen ene mallefuckmoer te beleven dat het te mooi is om waar te zijn.* (nlTenTen14)

(30) *Sommige dierenartsen snappen er geen hondendrol van.* (nlTenTen14)

(31) *De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ik normaal nooit op de gedachte zou zijn gekomen in Polen te gaan golfen, ik kon er weinig positiefs over bedenken. [...]. Na enig surfen kwam ik er achter dat er geen (golf)bal klopt van mijn voorstelling [...]* (nlTenTen14)

(32) *Volmondig kan ik nu zeggen: Luizen? Kan me geen neet schelen!* (nlTenTen14)

(33) *Als aardigheidje hebben we kaarten rondgestuurd met leuke teksten en foto's die iets zeggen over de desbetreffende doelgroep... Zoals naar slagerijen: "U bent geen steak veranderd".* (nlTenTen14)

Zinnen (28) en (29) zijn varianten van *biet* en *moer*, die niet gemotiveerd zijn door de context. De naamwoorden die in de andere voorbeelden (30)-(31) voorkomen worden wel getriggerd door de context, het zijn creatieve vormingen die vertrekken van de vorm van de frequente minimaliseerders *drol* en *bal* en die

¹⁴ Dit voorbeeld toont de invloed van het Engels aan. *Vliegende neuk* is namelijk gebaseerd op het Engelse *flying fuck* ('I don't give a flying fuck'). Deze vorm van leenvertaling, waarbij men zich de facto baseert op een bestaande micro-constructie in een andere taal, kan gezien worden als één van de mogelijke strategieën om het slot van de minimaliseerder uit te breiden. Ook andere uit het Engels overgenomen naamwoorden zoals *fuck* ('het maakt geen fuck uit welke taal je spreekt', nlTenTen14) en *rats ass* ('[...] geven geen rats ass om de dode Marianne', nlTenTen14) maken deel uit van onze dataset.

enkel in deze specifieke context interpreteerbaar zijn. Hetzelfde principe werd gebruikt in zin (14) hierboven, waar, net als in zin (31), de ‘echte’ minimaliseerder benadrukt wordt doordat de rest van het woord tussen haakjes geplaatst wordt. Voorbeelden (32) en (33) sluiten het rijtje af. Ook hier is er een duidelijke link tussen het naamwoord dat als minimaliseerder gebruikt wordt en de context. Bovendien is er telkens een sterk formeel verwantschap met een frequente minimaliseerder, namelijk enerzijds tussen *neet* en *reet* en anderzijds tussen *steak* en *steek*. Naast de bovenvermelde semantische analogie speelt ook de formele analogie hier duidelijk een rol bij de keuze van bepaalde minimaliseerders.

Naast de extensies van specifieke micro-constructies, vinden we ook voorbeelden terug van extensies van de macro-constructie (cf. § 2.2):

- (34) *Maar de eenden die langs onze kano zwommen, als enige levende wezens binnen gezichtsveld, gaven daar geen snater om.* (nlTenTen14)
- (35) *[...] de argumenten om de paddo te verbieden zijn dus niet aanwezig, hoe kan dan een rechter toch instemmen met het verbod? [...] ik begrijp er werkelijk geen paddo meer van.* (nlTenTen14)

Deze naamwoorden zijn niet specifiek te linken aan een bepaalde frequent gebruikte minimaliseerder, maar het gebruik van *snater* en *paddo* is gemotiveerd door de gesprekssituatie, die het respectievelijk heeft over eenden en drugs. Deze zinnen behoren dus tot dezelfde categorie als zin (15) hierboven, waarbij *graspol* kan gelinkt worden aan voetbal. Met andere woorden, de voorbeelden van dit subtype van categorie B zijn toepassingen van de minimaliserende constructie, maar worden daarenboven ook ‘opgevuld’ met bepaalde kenmerken van de gesprekssituatie, die op een ludieke, creatieve manier de keuze voor de minimaliseerder bepalen. Ze hebben dus tegelijk iets contingents en iets geconventionaliseerds.

Categorie C: scalaire minimaliseerders

Ook in de derde en laatste categorie van minimaliseerders vinden we heel wat voorbeelden terug. In de minimaliserende constructie verliezen zij tot op zekere hoogte ook hun lexicale betekenis, maar aangezien deze naamwoorden verwijzen naar minimale hoeveelheden op een bepaalde referentiële schaal is hun gebruik als minimaliseerder gemotiveerd, zeker wanneer ze gecombineerd worden met predicaten die compatibel zijn met de ‘oorspronkelijke’ betekenis van het naamwoord (bv. *geen meter vooruitgaan*). Dit in tegenstelling tot de naamwoorden uit categorie A en B, waarbij het gebruik als minimaliseerder door de ogen van de huidige taalgebruiker moeilijker te verklaren valt (ook al waren sommige ooit wel te verklaren, cf. voetnoot 12).

Zoals Hoeksema (2002a: 8) aangeeft, duiden deze minimaliseerders “conventioneel het eindpunt [aan] van een pragmatische schaal”. Aan de hand van de ontkenning van deze minimale waarde kunnen we conclusies trekken voor de hogere waarden op de schaal (Israel 2001: 306). Deze minimaliseerders werken initieel dus op basis van een implicatuur: als we zelfs de minimale hoeveelheid kunnen ontkennen, dan zeker en vast ook de hogere waarden op de schaal.

In de C-categorie kunnen we verschillende semantische velden onderscheiden.

Semantisch domein	Voorbeeldzin (nlTenTen14)
Tijd	<i>De afgelopen jaren heb ik me nog <u>geen milliseconde</u> geschaamd voor wie ik ben, wat ik doe, kan en weet</i>
Afstand	<i>Ook al omdat hij <u>geen duimbreed</u> toegeeft</i>
Geld	<i>Dat er eigenlijk <u>geen rooie cent</u> mee te verdienen is</i>
Gewicht	<i>Maar sommige mensen kunnen eten wat ze willen, ze komen <u>geen grammetje</u> aan</i>
Taal, tekst en muziek	<i>Ik begrijp er <u>geen jota</u>¹⁵ van</i>
Eten en drinken	<i>Zelf kreeg ze <u>geen hap</u> meer door haar keel.</i>
Technologie	<i>[...] dan wordt er nog steeds <u>geen byte</u> op de disk veranderd</i>
Dieren en mensen	<i>Weinig animo trouwens op je site, <u>geen hond</u> reageert behalve jijzelf</i>
Delen van dieren en mensen	<i>Gelukkig is Peter Pan <u>geen haar</u> veranderd</i> <i>5 uur gevestigd en <u>geen schub</u> gevangen</i>
Overige minimale hoeveelheden	<i>Toch is de gemiddelde zoutinname de afgelopen drie jaar <u>met geen korrel</u> afgenomen</i> <i>Niets kwam bij ons terecht, <u>geen snippertje</u> werd bezorgd</i>

Ook in deze categorie zien we opnieuw dezelfde strategieën opduiken om het slot van de minimaliseerder uit te breiden: gebaseerd op semantische analogie met de klasse van lichaamsdelen en gemotiveerd door de specifieke gespreks-situatie worden naamwoorden als *vleugel* (context: zwanen), *stekel* (egels) en *snorhaar* (katten) bijvoorbeeld omgetoverd tot minimaliseerders, in combinatie met het predicaat *verroeren*. Dit toont eens te meer de productiviteit van de constructie aan.

4. CONCLUSIE

De minimaliserende constructie wordt gebruikt om de negatie van de zin te versterken. Het doel van dit artikel was om de verschillende minimaliseringsstrategieën en de diverse types van minimaliseerders in kaart te brengen aan

¹⁵ De minimaliseerder *jota* kan ook als een voorbeeld van categorie A gezien worden, aangezien dit woord voor heel wat taalgebruikers niet langer semantisch transparant is.

de hand van een synchrono corpusonderzoek. De afbakening (token per token) en exploratie van onze dataset leverde heel wat interessante inzichten op over het fenomeen ‘minimalisering’ in het Nederlands.

Allereerst zijn schalen omnipresent in het taalgebruik, maar vaak is dit een puur pragmatisch fenomeen (Grice 1975; Potts 2005; Birner 2013). Aan de hand van de verschillende criteria die we in paragraaf 2 voorgesteld hebben, bakenden we onze dataset af. In paragraaf 3 brachten we de minimaliseerders uit onze dataset onder in 3 verschillende categorieën. We zagen dat de naamwoorden in de minimaliseringsconstructie een abstractere versterkende betekenis aannemen, waarbij hun oorspronkelijke lexicaal-referentiële betekenis vervaagt of zelfs verdwijnt. Van bepaalde minimaliseerders is het gebruik gemotiveerd (de scalaire minimaliseerders uit categorie C): zij verwijzen effectief naar een minimale waarde of hoeveelheid op een bepaalde schaal (*woord, seconde...*). Andere minimaliseerders zijn al verder gedeseantiseerd (of gehersemantiseerd), zoals *snars* en *zier* (categorie A), de vele taboewoorden en dummy-minimaliseerders (categorie B). Met name deze laatste twee categorieën tonen aan dat de constructie [$___v$ *geen* $___N$] als dusdanig voldoende betekenisdragend is om deze naamwoorden als minimaliseerders te laten interpreteren.

Gewapend met deze lijst van minimaliseerders kunnen we ons in vervolgonderzoek richten op het distributionele profiel van de minimaliseerders, en wel vanuit een dubbele invalshoek. Nu we hier hebben aangetoond dat minimaliseerders gevoelig zijn voor processen van desementisering en hersemantisering, stelt zich de vraag welke semantische restricties ze (nog) opleggen aan de predicaten waarmee ze gecombineerd worden en of alle leden van de semantische categorieën die we hier onderscheiden hebben zich op dezelfde manier gedragen. Daarnaast zullen we de lexicale scope van elk van de minimaliserende micro-constructies vergelijken aan de hand van verschillende productiviteitsmaten, zoals token, type en hapax frequentie.

Dit artikel toont alvast aan dat we het nominale slot binnen de minimaliseringsconstructie kunnen beschrijven als heel open (244 types in onze dataset), met heel wat ruimte voor contextueel ingebedde creatieve en ludieke extensies, die evenwel berusten op cognitief goed verankerde schemata. De minimaliserende constructie heeft dus een groot lexicaal toepassingsbereik (type frequency), een eerste teken van de productiviteit van deze constructie op macro-niveau.

REFERENTIELIJST

- Birner, B. (2013). *Introduction to pragmatics*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
 Bolinger, D. (1972). *Degree words*. The Hague: Mouton.
 Breitbarth, A., Lucas, C., & Willis, D. (2013). Incipient Jespersen’s cycle: the

- (non-)grammaticalization of new negative markers. In J. Fleischer, & H. Simon (Eds.), *Comparing Diachronies / Sprachwandelvergleich* (pp. 143-164). Tübingen: Niemeyer.
- de Jong, G. (2019). Fryske taboeminimalisearders en harren gebrûksfrekwinsje. *Us Wurk*, 68(1-2), 13-48.
- Foolen, A. (1993). *De betekenis van partikels: een dokumentatie van de stand van het onderzoek, met bijzondere aandacht voor maar*. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Görgülü, E. (2019). Minimizers in Turkish: a corpus analysis. In M. Gün, & B. Karakoç Öztürk (Eds.), *Language and Literature I* (pp. 39-53). Academician Publishing.
- Grice, P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole, & J. Morgan (Eds.), *Syntax and Semantics, 3: Speech Acts* (pp. 41-58). Academic Press.
- Gries, S. (2022). What do (some of) our association measures measure (most)? Association? *Journal of Second Language Studies*, 5(1), 1-33.
- Hoeksema, J. (2002a). Minimaliseerders in het Standaardnederlands. *Tabu*, 32(3-4), 105-174.
- Hoeksema, J. (2002b). Polarity-sensitive scalar particles in early modern and present-day Dutch. *Belgian Journal of Linguistics*, 16, 53-64.
- Hoeksema, J., & Rullmann, H. (2001). Scalarity and polarity: a study of scalar adverbs as polarity items. In J. Hoeksema, H. Rullmann, V. Sánchez Valencia, & T. van der Wouden (Eds.), *Perspectives on negation and polarity items* (pp. 129-171). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Horn, L. (2001a). *A natural history of negation*. Stanford (Calif.): CSLI.
- Horn, L. (2001b). Flaubert triggers, squattive negation, and other quirks of grammar. In J. Hoeksema, H. Rullmann, V. Sánchez Valencia, & T. van der Wouden (Eds.), *Perspectives on negation and polarity items* (pp. 173-200). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Israel, M. (2001). Minimizers, maximizers and the rhetoric of scalar reasoning. *Journal of Semantics*, 18, 297-331.
- König, E. (1991). *The meaning of focus particles: a comparative perspective*. London: Routledge.
- Postma, G. (2001). Negative polarity and the syntax of taboo. In J. Hoeksema, H. Rullmann, V. Sánchez Valencia, & T. van der Wouden (Eds.), *Perspectives on negation and polarity items* (pp. 283-330). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Potts, C. (2005). *The logic of conventional implicatures*. Oxford: Oxford University Press.
- Suleymanova, V., & Hoeksema, J. (2018). Minimizers in Azerbaijani from a comparative perspective. *Folia Linguistica*, 52(1), 177-211.
- van den Enk, I. (2019). *Variatie in taboe in minimaliseerders*. Bachelorproef Universiteit Utrecht.
- Vandeweghe, W. (1981). Ook maar X. *Studia Germanica Gandensia*, 21, 15-56.

* *Websites:*

Taalportaal:

Broekhuis, H., & Dikken, M. den. (2020, May 14). 5.1.5.1. The semantics of geen/no'. *Taalportaal*. Retrieved from https://taalportaal.org/taalportaal/topic/link/syntax_Dutch_np_n5_nouns5_Determiners.5.1.5.1.xml. (accessed 24 January 2022).

Woordenboek der Nederlandse taal:

<https://ivdnt.org/woordenboeken/woordenboek-der-nederlandsche-taal/>

* *COW corpus*:

Schäfer, R. (2015). Processing and querying large web corpora with the COW14 architecture. In *Proceedings of challenges in the management of large corpora (CMLC-3)* (IDS publication server), 28–34.

Schäfer, R., & Bildhauer, F. (2012). Building large corpora from the web using a new efficient tool chain. In *Proceedings of the eighth international conference on language resources and evaluation (LREC'12)*, 486–493.

texrex (<https://github.com/rsling/texrex>)

COW tool chain (<https://github.com/rsling/cow>)

* *TenTen corpus*:

Jakubíček, M., Kilgarriff, A., Kovář, V., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2013). The Ten-Ten corpus family. In *7th International Corpus Linguistics Conference CL*, Lancaster, 125-127.

